

Prekaarin palkkatyön yleisyys: liioitellaanko työelämän epävarmuutta?

Pasi Pyöriä & Satu Ojala

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

Abstrakti

Prekaarin, epävarman työn uskotaan yleistyvän. Empiiristä evidenssiä työn prekarisoitumisesta on kuitenkin niukalti. Tässä tutkimuksessa mittaamme palkkatyötä tekevän prekariaatin laajuutta viidellä mittarilla: ylikoulutus suhteessa työn sisältöön, aiempi työttömyys, epätyypillinen työsuhte, työn jatkumiseen kohdistuva uhka sekä huonot työllistymismahdollisuudet. Tilastokeskuksen työoloaineistoihin 1984–2013 perustuvat tulokset kertovat prekariaatin osuuden kasvaneen viimeisen kolmen vuosikymmenen aikana niukasti, kymmenestä kahteentoista prosenttiin. Lisäksi tutkimme, millainen asema prekariaatilla on työn rasittavuuden ja työautonomian suhteen sekä työyhteisöissään. Tälle ryhmälle kasautuu useita negatiivisia työn hallintaan, kuormitukseen ja työpaikan sosiaaliseen ilma- piiriin liittyviä ongelmia.

ASIASANAT: epätyypillinen työ, koulutus, prekariaatti, pätkätyö, työn epävarmuus, työn laatu, työolotutkimus, työttömyys.

Johdanto

Keskustelu työn prekarisoitumisesta on vilkastunut ja monipuolistunut viime vuosina. 2000-luvun alkupuolella puhe työhön liittyvän epävarmuuden ja riskitietoisuuden kasvusta oli leimallisen poliittista, ja sen keskeisenä katalysaattorina toimi Suomeenkin rantautunut Euro-Mayday-protestiliike (Hoikkala & Salasuo 2006). Sittemmin poliittinen prekariaattiliike hajautui, mutta sen ajamat asiat alkoivat nousta akateemisen kiinnostuksen kohteeksi (Neilson & Rossiter 2008, 53; ks. myös Jakonen 2015a).

Erityisesti ekonomisti Guy Standingin (2009; 2011; 2014) viimeaikaiset teokset ovat herätelleet tutkijoiden kiinnostusta prekariaattia kohtaan (ks. myös Della Porta ym. 2015). Standingin mukaan uusliberalistisen talouspolitiikan seurauksena on syntynyt uusi luokkajako: ihmiset polarisoituvat yhä jyrkemmin menestyjiin ja häviäjiin, ja myös yhä useampi keskiluokkaan kuuluva palkansaaja on vaarassa pudota prekaariin asemaan.

Prekariaatti yhdistetään luokkaan, joka kokee palkkatyöyhteiskunnan puitteissa jatkuvaa epä-

varmuutta oikeuksistaan, toimeentulostaan ja tulevaisuudestaan (Korhonen, Peltokoski & Saukonen 2006, 379). Prekariaatti ei kuitenkaan ole luokkakäsite sanan perinteisessä merkityksessä (Savage ym. 2013; Wright 2005; vrt. Melin & Blom 2015), koska prekaarin työn piirteet eivät katso ammattiasemaa tai työn sisältöä. Korkeasti koulutettu asiantuntijakin voi kohdata työttömyyttä, toimeentulon sirpaleisuutta ja epävarmuutta.

Prekariaattia koskevassa yhteiskuntatieteellisessä keskustelussa on eroteltavissa kaksi keskeistä lähestymistapaa. Standingin edustamaa suuntausta voidaan Jukka Könösen (2014) sanoin kutsua ”sosiologiseksi prekaarisuus-analyysiksi”. Sille on ominaista työmarkkina-asemaan tai työsuhdetyyppiin perustuvat luokittelut sekä pyrkimys joko empiiriseen yleistettävyyteen tai tutkimusteorian hahmoteluun (Cranford, Vosko & Zukewich 2003; Gallie & Paugam 2002; Letourneux 1998; Puig-Barrachina ym. 2014; Rodgers & Rodgers 1989; Tompa ym. 2007; Vosko 2010).

Toinen keskeinen suuntaus liittyy aikalaisdiagnostiseen tarkasteluun työelämän ja talouden muutoksesta (Holvas & Vähämäki 2005; Jakonen 2014; 2015b; Julkunen 2008; Mannevuola 2011; 2015; Venäläinen 2015; Vähämäki 2007; 2009). Tämän tradition taustalla on kapitalistisen tuotantotavan murros fordismista jälkifordismiin, palvelutalouden nousu sekä uusliberalistinen talouden deregulaatio – Standingin sanoin sääntelyn uudelleen suuntaaminen suurpääoman eduksi. Näiden muutosten seurauksena joustavan ja epävarman työn katsotaan yleistyneen.

Olellainen ero edellä kuvailtujen traditioiden välillä liittyy näkökulman rajaukseen (Könönen 2014, 95). Voidaan puhua joko suppeasta tai laajasta prekarisaatioteesistä (Jokinen, Venäläinen & Vähämäki 2015, 12). Suppeampi sosiologinen ja työmarkkinakeskeinen suuntaus on keskittynyt tarkastelemaan prekarisaatiota työelämän

rakenteellisena (esimerkiksi työsuhdetyypit) ja laadullisena (esimerkiksi työolojen muutos) kysymyksenä (Pyöriä & Ojala 2012). Laajempi aikalaisdiagnostinen traditio taas ei rajaudu työelämän muutosten analyysiin. Sen edustajat katsovat ilmiötä koko yhteiskunnan läpileikkaavana poliittisena prosessina, jonka keskiössä on eriarvoisuuden kasvu ja sosiaalisten turvamekanismien rapautuminen (Berardi 2006; Castel 2007; Precarias a la deriva 2004; Virno 2006).

Kumpikin näkökulma on tärkeä samoin kuin erilaisten tutkimusasetelmien ja aineistojen käyttö. On kuitenkin ymmärrettävä, että suppea ja laaja prekarisaatioteesi ovat metodologisilta sitoumuksiltaan erilaisia tapoja kuvata yhteiskunnallista muutosta (Jokinen, Venäläinen & Vähämäki 2015, 12).

Suomessa vankimman jalansijan on saanut laaja prekarisaatioteesi. Työmarkkinatutkijat eivät juuri ole tähän keskusteluun osallistuneet tai heidän näkökulmansa on ollut kapeammin rajautunut. Tiedetään esimerkiksi, että neljännes palkkatyöstä on ollut koko 2000-luvun osa- tai määräaikaista (Ojala, Kauhanen & Nätti 2014; Ojala, Nätti & Kauhanen 2015), ja että itsensä työllistävien yksinyrittäjien työ yleistyy hitaasti, vaikka se onkin yhä absoluuttisina lukemina vähäistä ja vain harvoin vastentahtoista (Pärnänen & Sutela 2014).

Yleistettävää tietoa prekariaatista on vielä niukasti, sillä lähes kaikki aiemmat Suomea koskevat empiiriset tarkastelut ovat olleet laadullisia (Jokinen ym. 2011; Jokinen & Venäläinen 2015; Könönen 2014; Mannevuola 2015; Åkerblad 2014). Tässä artikkelissa pyrimme edustavan tilastoaineiston avulla määrittämään palkkatyötä tekevän prekariaatin laajuuden 1980-luvulta nykypäivään sekä analysoimaan prekaarin työmarkkina-aseman yhteyksiä työn rasittavuuteen, työn hallinnan mahdollisuuksiin ja työyhteisön sosiaaliseen tukeen.

Prekaarin työmarkkina-aseman näkymistä työn sisällöllisissä piirteissä ja seurauksissa ei ole Suomessa aiemmin tutkittu yleistettävällä tasolla. Siksi kysymme, missä määrin ja millä seurauksin palkkatyö on prekarisoitunut.

Kuinka tutkia prekaaria työtä?

Työn prekarisoituminen ei ole ongelmitta jäsenettävisissä perinteisin työnsosiologisista käsitteistä. Laajaa prekarisaatioteesia kannattavien mukaan etenkin tilastojen avulla on vaikeaa tavoittaa sellaista laadullista muutosta, jossa käsitteiden (esimerkiksi työ) merkitys muuttuu, vanhat kategoriat eivät toimi (esimerkiksi työssä/työtön/opiskelija) tai tutkimuskohde muuttuu nopeasti (Kontula & Jakonen 2008; Peltokoski 2012).

Prekaarin kokemuksen tutkiminen laadullisesti on tärkeää esimerkiksi haastatteleamalla erityisen haavoittuvassa asemassa olevia ihmisiä, kuten maahanmuuttajia tai matalapalkka-alojen työntekijöitä (Jokinen ym. 2011; Jokinen & Venäläinen 2015; Könönen 2014). Vaikka on perusteltua rajata työn prekaaria luonnetta koskevat analyysit tarkasti (Jokinen 2013, 9) ja nostaa esiin marginaalisten ryhmien ääni, yksilölähtöinen tutkimus ei kuitenkaan vastaa kysymykseen ilmiön laajuudesta. Yleiskuvan hahmottamiseksi tarvitaan makrotason analyysia täydentämään laadullisen tutkimuksen tuloksia.

Aiemmassa tutkimuksessamme (Pyöriä & Ojala 2012) väitimme, ettei palkkatyön prekarisoitumista eli epävarmuuden kasautumista voida pitää suomalaisille työmarkkinoille leimallisena ilmiönä. Tässä artikkelissa päivitämme prekariaatin yleisyyttä koskevat tulokset ja kysymme, onko työelämä muuttunut aiempaa epävarmemmaksi viimeisimmän finanssikriisin oloissa. Tutkimme myös, mitkä taustatekijät ovat yhteydessä työhön liittyvän epävarmuuden

kasautumiseen. Tämän jälkeen perehdymme prekaareiksi määritettyjen työntekijöiden työn luonteeseen ja prekaarin työmarkkina-aseman hyvinvointiseurauksiin. Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Kuinka suurta osaa palkansaajista työn prekarisoituminen koskettaa?
2. Yhdistyykö prekaariin työmarkkina-asemaan kokemus työn fyysisestä, henkisestä tai psyykkisestä kuormituksesta?
3. Onko prekaarissa työssä tärkeitä suojaavia tekijöitä, kuten vaikutusmahdollisuuksia työhön ja työssä kehittymisen edellytyksiä tai työyhteisön sosiaalista tukea?

Hyödynnämme Tilastokeskuksen vuosina 1984, 1990, 1997, 2003, 2008 ja 2013 keräämiä työolotutkimuksia, jotka on tässä yhdistetty yhdeksi aineistoksi. Työolotutkimus perustuu työvoimatutkimuksesta poimittavaan palkansaajaotokseen ja käyntihaastatteluihin, joihin on kerrallaan vastannut noin 3 000–5 000 henkilöä. Vastausprosentti on vaihdellut 68 ja 89 välillä, mitä voidaan pitää erittäin korkeana. (Sutela & Lehto 2014, 7.)

Aineistomme edustaa 15–64-vuotiaita palkansaajia, joiden säännöllinen viikkotyöaika on vähintään 10 tuntia. Sen avulla emme tavoita prekariaatin kovinta ydintä, esimerkiksi niitä, joiden toimeentulo koostuu satunnaisten ansioiden ja sosiaaliturvan yhdistelmästä tai niitä, jotka työskentelevät nollatuntisopimuksella muutaman tunnin viikossa. Tavoitamme kuitenkin palkkatyössä tarkasteluhetkellä kiinni olevat, lyhyilläkin pätkillä työskentelevät palkansaajat.

Työolotutkimus kattaa muun muassa aktiivisen työvoimapolitiikan toimenpitein työllistetyt sekä vastentahtoisesti pätkätöitä tekevät. Sen tuottama kuva pätkätöiden yleisyyden trendistä vastaa työvoimatutkimuksen lukuja, joskaan aineistoa ei kerätä pätkätyösesonkeina, vaan syksyisin tai

keväisin, minkä vuoksi lyhyitä työsuhteita kuvaavat prosenttiosuudet ovat työvoimatutkimuksen koko vuoden keskiarvoja alhaisemmat (Sutela & Lehto 2014; Uusitalo 2008). Työolotutkimuksen 10 tunnin viikkotyöaika-rajus sulkee pois noin kaksi prosenttia työvoimatutkimuksen palkan-saajista.

Työolotutkimuksen avulla voimme arvioida kattavasti palkansaajien työtilanteen kehitystä usealla vuosikymmenellä. Voimme myös monipuolisesti arvioida sitä, millaiset työolot kasautuvaan epävarmuuteen liittyvät.

Prekaarin työn kriteerit

Operationalisoimme palkkatyötä tekevän prekaariaatin seuraavilla viidellä kriteerillä, jotka kuvastavat sekä objektiivisia että subjektiivisia heikkoon työmarkkina-asemaan liittyviä tekijöitä:

1. ylikoulutus (korkea-asteen tai keskiasteen koulutus, mutta työn sisältö rutiinivaltainen)
2. työmarkkinariski toteutunut (ollut työttömänä vähintään kerran viimeisen viiden vuoden aikana)
3. epätyypillinen työsuhde (määräaikainen tai vuokraperustainen työ)
4. työmarkkinariskin pelko (koetaanko lomautus, irtisanominen ja/tai työttömyys uhkaksi)
5. huonot työllistymismahdollisuudet (arvio mahdollisuuksista löytää uusi työpaikka avoimilta työmarkkinoilta)

Ensimmäiseksi kriteeriksi valitsimme *ylikoulutuksen*, joka pohjautuu havaintoihin koulutusinflaatiosta (Aro 2014). Ylikoulutetuiksi on tulkittu ne vastaajat, jotka ovat saaneet keski- tai korkea-asteen koulutuksen, mutta joiden työ on sisältöltään rutiinivaltaista. Mittari antaa yleiskuvan työtehtävien vaatimuksista suhteessa koulutus-

tasoon. Se huomioi myös vastaajan oman subjektiivisen arvion työn sisältämistä vaatimuksista ja mahdollisuuksista.¹

Epävarmuus on aiemmassa tutkimuksessa tunnistettu yhdeksi tärkeimmistä työhön liittyvistä uhkatekijöistä (Mauno & Kinnunen 2008). Sillä voi olla jopa suurempi vaikutus yksilön hyvinvoinnille kuin esimerkiksi työsuhteen määräaika-suudella (Heponiemi, Sinervo & Elovainio 2011; Heponiemi ym. 2008). Työhön liittyvää epävarmuutta mittaamme *toteutuneella työmarkkinariskillä* eli työttömyydellä. Työttömyyttä kokeneisiin luettiin ne vastaajat, jotka olivat olleet kyselyä edeltävän viiden vuoden aikana työttöminä joko kerran tai useammin.

Huomioimme myös, toimiiko vastaaja *epätyypillisessä työsuhteessa*. Tämä on keskeisin mittari, jolla on tavoiteltu työn prekaariutta (Kalleberg 2008; 2011; Vosko, MacDonald & Campbell 2009; Vosko, Zukewich & Cranford. 2003). Epätyypillinen työsuhde kattaa luokittelussamme määräaikaisella työ sopimuksella työskennelleet 1980-luvulta lähtien ja lisäksi vuokratyösopimuksella työskennelleet vuodesta 2008 (jolloin asiaa tiedusteltiin ensimmäisen kerran). Osa-aikatyö on rajattu pois, koska sitä tehdään usein omasta valinnasta ja toistaiseksi voimassa olevalla työ sopimuksella, ja koska osa-aikatyön vapaaehtoisuutta ei ole työoloaineistoissa tiedusteltu ennen 2000-lukua

1 Ylikoulutus on yhdistetty seuraavista mittareista: (a) keski- tai korkea-asteen koulutus; (b) työn sisältö: vuoden 1984 aineistossa kysymykset ”Työhön sisältyy (i.) uusien asioiden oppimista ja (ii.) itsenäisiä ratkaisuja” sekä vuosien 1990–2013 aineistoissa ”Työhön sisältyy (i.) työn suunnitteluun osallistumista ja (ii.) omien ideoiden soveltamista”. Kaikissa työn sisältöä koskevissa kysymyksissä on ollut neliportaiset vastausvaihtoehdot ei koskaan / joskus / useimmiten / aina. Kysymykset on yhdistetty kahdeksanportaiseksi summamuuttujaksi, jonka neljä alinta luokkaa on luokiteltu tässä edustamaan rutiinivaltaista työtä.

(Ojala, Kauhanen & Nätti 2014; Sutela & Lehto 2014).

Neljäs kriteerimme on *työmarkkinariskin pelko*. Se on kolmen uhkatekijän (koetaanko lomautus, irtisanominen ja/tai työttömyys uhkaksi) summa, josta on muodostettu kaksiluokkainen muuttuja (ei uhkia vs. kokee vähintään yhtä uhkaa). Vaikka kyse on subjektiivisesta riskikokemuksesta, työntekijöiden on havaittu osuvan yllättävän hyvin oikeaan arvioidessaan työmarkkinariskien toteutumista nykyisen työpaikkansa osalta (Green 2006).

Viides kriteerimme on *huonot työllistymismahdollisuudet*. Tätä mittaamme kysymyksellä ”Millaiset mahdollisuudet uskoisitte itsellenne olevan uuden työpaikan hankkimiseen: hyvät, kohtalaiset, vai huonot mahdollisuudet?” Katsomme vastauksen ilmentävän prekaariutta, mikäli vastaaja arvioi työllistymismahdollisuutensa avoimilla työmarkkinoilla huonoiksi.

Määrittelemme vastaajan prekaariksi, mikäli kolme tai useampi edellä kuvatuista viidestä kriteeristä täyttyy. Valintaa perustelemme sillä, että epävarmuus on jossain muodossa koetellut enemmistöä palkansaajista. Tärkein peruste valinnallemme on se, että prekaariudessa on kyse epävarmuuden ja työmarkkina-asemaa koskevan huono-osaisuuden kasautumisesta. Muunkinlainen operationalisointi olisi mahdollinen, mutta mittaristomme on linjassa aiemman tutkimuskirjallisuuden (esim. Standing 2011; Tompa ym. 2007) kanssa Suomen erityispiirteet huomioon ottaen.

Valittujen mittareiden on osoitettu olevan päteviä ja luotettavia epävarmuuden kuvaajia (Mauno & Kinnunen 2008). Mittarit korreloivat kohtuullisen vähän toistensa kanssa eli ne ovat itsenäisiä suhteessa toisiinsa. Mikäli kriteerit korreloisivat voimakkaasti, mittaisimme samaa asiaa, emme-

kä tavoittaisi vastaajan kokemuksen moniulotteisuutta.

Työn kuormitus- ja voimavaratekijät

Työmarkkinariskejä ja työn epävarmuutta koskevan kirjallisuuden lisäksi tukeudumme työolojen terveysvaikutuksia koskevaan tutkimusteoriaan (Karasek & Theorell 1990; Siegrist ym. 2004). Näissä tutkimuksissa keskeisenä kysymyksenä on, riittävätkö työn voimavaratekijät kompensoimaan työn kuormittavuutta. Siinä missä epävarmuus kuormittaa, työn voimavara- tai resurssitekijät suojaavat yksilöä.

Aiemmissa tutkimuksissa on havaittu, että työn psykososiaaliset resurssit, kuten vaikutus- ja kehitysmahdollisuudet työssä, työyhteisön ilmapiiri sekä esimieheltä ja työtovereilta saatava tuki, suojaavat epävarmuuden (esimerkiksi työsuhteen määräaikaisuuden) aiheuttamalta kuormitukselta sekä epäoikeudenmukaisuuden kokemuksilta (Heponiemi, Sinervo & Elovainio 2011; Heponiemi ym. 2008; Liukkonen 2012; Ojala, Nätti & Kauhanen 2015). Riittämättömien suojamekanismien on puolestaan havaittu olevan yhteydessä heikentyneeseen terveyteen, sairauspoissaoloihin ja työkyvyttömyyteen (Kivimäki ym. 2007; Laine ym. 2009; Scott-Marshall & Tompa 2011).

Analysoimme kahtalaisia prekaarisuuden kielteisiltä hyvinvointiseurauksilta suojaavia resursseja. Ensinnäkin tarkastelemme työautonomiaa ja työssä kehittymistä, joiden tiedetään vahvistavan työntekijän taitoja sekä mahdollisuuksia edetä työssä ja työuralla (Green 2006). Työautonomian tiedetään myös suojaavan työntekijää monilta työhyvinvointia kuormittavilta tekijöiltä, kuten epäsäännöllisten työaikojen haitoilta (Nätti ym. 2014).

Toiseksi arvioimme prekaarissa asemassa olevien työyhteisön ilmapiiriä, tukea ja arvostusta, mikä sekkin on aiemmassa tutkimuksessa tunnistettu tär-

keäksi voimavaraksi. (Heponiemi, Sinervo & Elovainio 2011; Scott-Marshall & Tompa 2011). Yksityiskohdainen kuvaus työn kuormitus- ja voimavaratekijöitä kuvaavista muuttujista on esitetty taulukossa 1.

Emme rakenna selitettäville muuttujille erillisiä analyysimalleja, vaan kontrolloimme työn epävarmuuteen yhteydessä olevat, aiemmassa tutkimuksessa tunnistetut tekijät. Taustatekijöistä

TAULUKKO 1. Työn kuormitus- ja voimavaratekijöitä kuvaavat mittarit.

TYÖN KUORMITUSTEKIJÄT	VASTAUSVAIHTOEHDOT	MITTAUSVUODET, KESKIARVO KAIKILLA PALKANSAAJILLA
1. Pidättekö nykyisiä työtehtäviänne ruumiillisesti:	1=erittäin kevyinä, 2=melko kevyinä, 3=melko raskaina vai 4=erittäin raskaina?	1984–2013, Hieman alentunut 2.2:sta (v. 1984) 2.1:een (v. 2013)
2. Pidättekö nykyisiä työtehtäviänne henkisesti:	1=erittäin kevyinä ... 4=erittäin raskaina	1984–2013, Joka vuonna 2.5
3. Kuinka usein Teitä on viime aikoina vaivannut: A. Päänsärky, B. Väsymys, haluttomuus tai tarmottomuus, C. Vaikeudet päästä uneen tai heräileminen öisin, D. Sydämen-tykytykset tai epäsäännölliset sydämenlyönnit, E. Huimauksen tunne, G. Närästys, happovaivat, vatsakivut tai ripuli, I. Jännittyneisyys, hermostuneisuus tai ärtyisyys? Summamuuttujan reliabiliteetti on 0.700.	1=ei koskaan/harvemmin... 5=päivittäin	1984–2013, 1.6–1.7
TYÖN AUTONOMIA SUOJAAVANA RESURSSINA		
4. Kuinka paljon voitte vaikuttaa: A. Siihen, mitä työtehtäviinne kuuluu? B. Siihen, missä järjestyksessä teette työnne? C. Työtahtinne? D. Työmenetelmiinne? E. Siihen, miten työt jaetaan ihmisten kesken? F. Siihen, keiden kanssa työskentelette? Summamuuttujan reliabiliteetti on 0.763.	1=ei lainkaan, 2=jonkin verran, 3=melko paljon, 4=paljon	1984–2013, Kohonnut vuoden 1984 2.3:sta vuoden 2013 2.5:een
5. Onko Teillä nykyisessä työpaikassanne hyvät, jonkinlaiset vai heikot mahdollisuudet kehittää itseänne?	1=heikot, 2=jonkinlaiset, 3=hyvät	1990–2013, Parantunut 2.1:stä 2.3:een
TYÖN SOSIAALISET PIIRTEET SUOJAAVINA RESURSSINA		
6. Työpaikallamme vallitsee avoin ilmapiiri ja yhteishenki? Työpaikamme ilmapiiri on kannustava? Summamuuttujan reliabiliteetti on 0,848.	1=täysin eri mieltä...5=täysin samaa mieltä	1990–2013, Pysytellyt tasolla 3.6–3.7
7. Saatteko tukea ja rohkaisua esimiehiltänne kun työ tuntuu hankalalta?	1=ei koskaan, 2=joskus, 3=useimmiten, 4=aina	1990–2013, Pysytellyt tasolla 2.6–2.7
8. Saatteko tukea ja rohkaisua tovereiltanne kun työ tuntuu hankalalta?	1=ei koskaan, 2=joskus, 3=useimmiten, 4=aina	1990–2013, Vaihdellut välillä 2.9–3.1
9. Koetteko olevanne työyhteisönne arvostettu jäsen?	1=ei koskaan, 2=joskus, 3=useimmiten, 4=aina	1990–2013, Vaihdellut välillä 3.0–3.2

vakioimme iän ja sukupuolen lisäksi toimialan ja asuinalueen, koska Suomen työmarkkinoilla rakenteellinen ja alueellinen eriytyminen on ollut voimakasta (Koistinen & Asplund 2014; Salonie-mi & Väisänen 2012). Jaamme Suomen karkeasti kahtia kasvavaan ruuhka-Suomeen (eteläinen ja lounainen Turku–Tampere–Helsinki-kolmio) ja muuhun Suomeen.

Vakioimme myös vastaajien tulotason, koska alhaisen tulotason on havaittu olevan keskeinen työn epävarmuuteen liittyvä tekijä (Salon- niemi & Väisänen 2012). Tulotasomittarit on rakennettu vuosiaineistoista kysymyksestä ”Mitkä ovat kuukausitulonne päätyöstä veroja vähentämättä?” standardoimalla ne erikseen, jolloin kunkin vuoden tulomittarin keskiarvo on nolla ja keskihajonta 1, sekä tämän jälkeen jakamalla mittarin jakauma kolmanneksiin kuvaavamaan heikkoa, keskimääräistä ja vahvaa tulotasoa.

Lisäksi vakioimme sen, onko vastaaja päätoimisesti opiskelija vai palkansaaja. Opiskelija- asemassa työllistymismahdollisuudet saatetaan kokea hyviksi, eikä epävarmuus kuormita vielä samalla tavalla kuin jos se pitkittyy (Ojala, Nätti & Kauhanen 2015). Kontrolloimme myös säännöllisen työajan (jatkuvana kovariaattina), koska prekaarissa asemassa olevien työaika on etenkin uusimmissa hyödyntämässämme aineistoissa palkansaajien keskimääräistä työaikaa pari tuntia lyhempi. Lopuksi vakioimme aikapisteen (vuoden), koska kyseessä on yhdistetty aineisto.

Esitämme lisäksi liitetaulukossa 1 prekaarin aseman viiden eri mittarin korrelaatiot selitettävien muuttujien kanssa, koska mittareiden yhdistäminen aina osaltaan hukkaa yksityiskohtaista tietoa. Vahvimpia korrelaatioita on iällä: nuori ikä liittyy usein määrääkaiseen työsuhteeseen, ja vanhimmissa ikäluokissa mahdollisuudet löytää uusi työ koetaan eri-

tyisen huonoiksi². Myös tulotaso korreloi painottuneesti aiemman työttömyyden ja määräaikaisen työn kanssa.

Menetelmät

Menetelminä käytämme ristiintaulukointia ja kah- ta eri monimuuttuja-analyysiä. Katsomme aluksi, kuinka suuri osa palkansaajista on prekaareja edellä määritellyillä kriteereillä, eli silloin kun vähintään kolme työhön liittyvää epävarmuustekijää täyttyy (taulukko 2).

Tämän jälkeen tutkimme askeltavalla logisti- sella regressioanalyysillä, mitkä taustatekijät ovat yhteydessä prekaariin työmarkkina- asemaan (taulukko 3). Menetelmällä ennustetaan niin sanotut vetosuhteet eri taustatekijöiden kategoristen luokkien välille. Aszeltavalla menetelmällä valitsemme selittäjät malliin ”paremmuusjärjestyksessä” eli sen mukaan, mikä taustatekijä ennustaa prekaarisuutta voimak- kaimmin; tätä kuvaamme selitysasteen muu- toksella askeleittain.

Lopuksi analysoimme varianssianalyysillä tau- lukossa 1 kuvattujen kuormitus- ja voimavarate- kijöiden yhteyden prekaariin työhön. Varians- sianalyysillä tarkoitamme yleisen lineaarisen mallin yhtä tavanomaista sovellusta eli jatku- van vastemuuttujan selittämistä luokitelluilla, riippumattomilla muuttujilla. Tämä analyysi tarjoaa keskiarvot selitettävän muuttujan luok- kissa prekaarissa asemassa olevien ja muiden palkansaajien aseman vertaamiseksi (taulukko 4). Emme esitä keskiarvoja muista muuttujista kuin prekaarisuudesta, mutta kontrollimuuttu- jien yhteyksien vahvuutta tutkittaviin muuttujiin voi arvioida F-testitulosten perusteella.

2 Liitetaulukko on julkaistu sähköisesti osoitteessa <http://sosiologia.fi/pdf/pyöriä-ojala2016.pdf>

TAULUKKO 2. Palkkatyötä tekevän prekariaatin kriteerit ja yleisyys 1984–2013 (%).

	1984	1990	1997	2003	2008	2013
Määräaikainen tai vuokratyösuhde	11	15	18	14	13	13
Työttömyysriski toteutunut	22	16	33	23	18	23
Työmarkkinariskin pelko	17	18	30	27	21	35
Ylikoulutus	22	19	16	19	19	20
Työllistymismahdollisuudet huonot	33	19	37	31	23	28
5 kriteeriä	1	0	1	1	0	0
4–5 kriteeriä	3	2	6	4	2	3
3–5 kriteeriä	10	7	17	13	8	12
2–5 kriteeriä	27	21	38	30	24	34
1–5 kriteeriä	64	57	74	67	60	60
N	4 502	3 503	2 978	4 104	4 392	4 876

Tilastolliset merkitsevyydet esitämme seuraavasti: $p \leq 0.001 = ***$, $p \leq 0.01 = **$, $p \leq 0.05 = *$.

Taloussuhdanteet ratkaisevat

Kuten taulukosta 2 näemme, prekaareiksi luokiteltujen palkansaajien (3–5 kriteeriä) osuus on vaihdellut taloussuhdanteiden mukaan. Tämän ryhmän koko oli pienimmillään seitsemän prosenttia vuonna 1990, juuri ennen poikkeuksellisen syvää lamaa, ja suurimmillaan vuonna 1997, jolloin prekaarien osuus kohosi 17 prosenttiin. Taulukosta 2 näemme myös, että vain harvalle palkansaajalle on kasautunut 4–5 epävarmuustekijää.

Kriteeriemme mukaan viimeisimmän finanssikriisin tai tarkemmin sanoen vuosien 2008–2009 ja

2012–2013 kaksoistaantumana vaikutukset ovat jääneet 1990-luvun lamaa lievemmiksi, vaikka edelleenkin uutta nousukautta ei ole näköpiirissä. Prekaarien osuus on kasvanut finanssikriisin aikana, mutta kokonaisuudessaan vuoden 2013 tilanne ei juuri poikkea kymmenen vuotta aikaisemmasta, jolloin elettiin myönteisten kasvunäkymien aikaa.

Prekariaatin yleisyyttä koskeva arviomme ei kerro mistään radikaalista muutoksesta viimeisen kolmen vuosikymmenen aikana. Vuosi 1997 muodostaa selvän poikkeuksen, koska etenkin työttömyysluvuissa 1990-luvun laman varjo ulottui pitkälle tulevaisuuteen. Vuosi 1997 on poikkeuksellinen myös aineiston osalta, koska siinä on mukana tavanomaista valikoituneempi otos palkansaajista korkean työttömyyden vuoksi.

1990-luvun jälkimmäisellä puoliskolla työvoiman kysynnän rakenne muuttui ratkaisevasti nopeammin kuin itse työvoiman rakenne (Uusitalo 2001), minkä seurauksena edes korkea koulutus ja pysyvä työsuhte eivät suojanneet työttömyydeltä (Happonen & Nätti 2000).

Taulukossa 2 esitetyt muutokset yksittäisissä kriteereissä vuosien 1984 ja 2013 välillä eivät ole suuria, paitsi pelko henkilökohtaisen työmarkkinariskin toteutumisesta (+18 prosenttiyksikköä). Finanssikriisin pitkittyminen on saanut yhä useamman pelkäämään työpaikkansa puolesta. Pelon lisääntyminen koskee erityisesti vakituksessa työsuhteessa olevia palkansaajia, joilla kokemus uhkasta on korkeammalla tasolla kuin ehkä koskaan. Sen sijaan määräaikaisilla, joilla riski työsuhteen päättymisestä on todellisempi, uhkan kokeminen on vuonna 2013 hieman jopa vuotta 2003 vähäisempää, kun toimialan kaltaiset rakenteelliset tekijät on vakioitu (Ojala, Nätti & Kauhanen 2015, 31).

Epätyypillisten työsuhteiden yleisyys (+2) samoin kuin työttömyyskokemukset kyselyä edeltäneen viiden vuoden aikana (+1) ovat yleistyneet niukasti. Ylikoulutus tehtäväsisältöön nähden on hivenen vähentynyt (-2), vaikka korkeasti koulutettuja palkansaajia on nykyisin huomattavasti 1980-lukua enemmän. Toisin sanoen työn sisällöt ovat tarkastelemallamme ajanjaksolla monipuolistuneet. Niiden vastaajien osuus, jotka arvioivat mahdollisuutensa uudelleentyöllistymiseen huonoiksi, on vähentynyt jonkin verran (-5).

Omaan työmarkkina-asemaan liittyvät pelot ja riskit ovat suhdanneherkkiä. Huonoina aikoina epävarmuus kasvaa ja hyvinä aikoina luottamus vahvistuu. Taulukossa 2 vahvimmin kansantalouden tilannetta näyttäisi heijastelevan koettu mahdollisuus työllistyä uudelleen. Molempien lamojen alla, vuosina 1990 ja 2008, arviot olivat näiltä osin optimistisimmat.

Vuoden 1984 työllistymisarviot ovat yllättävän synkät, lähellä vuoden 1997 lukemia, mikä saattaa kuvastaa 1980-luvun nykyistä alhaisempaa työmarkkinaliikkuvuutta. Tämä selittänee myös sitä, että finanssikriisistä huolimatta usko uuden työn löytymiseen ei ole romuttunut, vaikka työllistymismahdollisuutensa huonoiksi arvioivien osuus on vuosien 2008 ja 2013 välisenä aikana jonkin verran noussut. Nähtäväksi jää, miten finanssikriisin pitkittyminen ja työttömyyden kasvu näihin arvioihin tulevaisuudessa vaikuttavat.

Vuosien 1984–2013 vertailusta voidaan päätellä, että 1990-luvulla suomalainen työelämä prekarisoitui, kunnes 2000-luvulla – paradoksaalisesti samaan aikaan kun prekariaattikeskustelu rantautui Suomeen – se jälleen ”normalisoitui”. Finanssikriisin aikana prekariaatin osuus on kasvanut, mutta epävarmuus ei ole yltänyt edellisen laman mittoihin, ainakaan vuoteen 2013 mennessä.

Kenelle epävarmuus kasautuu?

Seuraavaksi katsomme, mille ryhmille työn epävarmuus kasautuu. Askeltavassa logistisessa regressiomallissa otamme huomioon sukupuolen, iän, toimialan, säännöllisen työajan, tulotason, opiskelun, asuinalueen sekä aikapisteen. Taulukon 3 vetosuhteista voi päätellä, mitkä näistä taustatekijöistä ennustavat kasautuvaa epävarmuutta.

Logistiseen regressioon perustuva vetosuhdetarkastelu on ennustava menetelmä, joka edellyttää vertailuryhmän asettamista kunkin tarkasteltavan taustatekijän eri ryhmien sisältä. Vertailuryhmän (ref.) vetosuhte on aina yksi, mihin muiden ryhmien vetosuhdetta verrataan. Vetosuhte ei ole todennäköisyys, eikä esimerkiksi vetosuhteen arvo kaksi tarkoita kaksinkertaista määrää prekaareja työntekijöitä kyseisessä ryhmässä (Rita, Töttö & Alastalo 2008). Askeltava regressio lisää malliin muuttujat yksi kerrallaan alkaen ”parhaasta”. Esi-

TAULUKKO 3. Ennuste kuuluu prekaareihin 1984–2013. Askeltava logistinen regressio, viimeisen askelen tulokset, selitysasteen muutokset askeleittain.

SELITTÄVÄT MUUTTUJAT ASKELTAEN		VETOSUHDE	LUOTTAMUSVÄLI 95 %	NÄENNÄISSELITYSASTE (NAGELKERKE) JA SEN MUUTOS ASKELEITTAIN
	Ylin tulokolmannes		***	
TULOTASO	Keskimmäinen tulokolmannes	1,95***	1,70–2,23	R ² Δ, 6,7 %
	Heikoin tulokolmannes	4,27***	3,75–4,87	
	1984 (ref.)	***	***	
	1990	0,65***	0,55–0,78	
	1997	2,11***	1,81–2,47	
VUOSI	2003	1,40***	1,20–1,63	8,6 %, R ² Δ 1,9 %
	2008	0,91 ns	0,77–1,07	
	2013	1,37***	1,18–1,60	
ASUINALUE	Muu Suomi (ref. Länsi-/Etelä-Suomi)	1,66***	1,53–1,81	9,8 %, R ² Δ 1,2 %
	Tukku- ja väh. kauppa, korjaus		***	
	Maa-, riista-, metsä- ja kalatalous, kaivostoiminta	2,25***	1,68–3,01	
	Teollisuus	2,48***	2,08–2,96	
	Sähkö, kaasu, vesi, rakentaminen	2,90***	2,34–3,59	
	Majoitus ja ravitsemus	1,32 ns	0,99–1,75	
TOIMIALA	Kuljetus, varastointi, tietoliikenne	1,64***	1,30–2,07	11,1 %, R ² Δ 1,3 %
	Rahoitus, kiinteistö- ja liikelämän palvelut	1,68***	1,37–2,05	
	Julk. hallinto ja maanpuolustus	2,05***	1,62–2,58	
	Koulutus ja tutkimus	2,62***	2,12–3,24	
	Terveys- ja sosiaalipalvelut	1,83***	1,55–2,20	
	Muut palvelut, taide ja järjestöt	1,90***	1,50–2,42	
TYÖAIKA	Osa-aikatyö 0–34 h/vk (ref. 35+)	1,50***	1,34–1,68	11,3 %, R ² Δ 0,2 %
OPISKELIJA	Ei (ref. kyllä)	2,24***	1,77–2,84	11,6 %, R ² Δ 0,3 %
	55+ (ref.)	***		
	15–24-v.	1,58***	1,33–1,87	
IKÄ	25–34-v.	1,37***	1,18–1,58	12,0 %, R ² Δ 0,4 %
	35–44-v.	1,04 ns	0,90–1,21	
	45–54-v.	1,14 ns	0,99–1,32	
SUKUPUOLI	Nainen (ref. mies)	1,03 ns	0,93–1,14	12,0 %, R ² Δ 0,0 %
VAKIO				0,06***
N				24 265
				-2LL; COX & SNELL-NAGELKERKE R ²
				15 192; 6,0–12,0 %
SELITETTÄVÄ MUUTTUJA: 0 = 0–2 PIIRRETTÄ, 1 = 3–5 PREKAARIA PIIRRETTÄ				
TOTEUTUU TYÖSSÄ YHTÄ AIKAA				

tämme eri mallien selitystasojen muutokset, mutta muutoin taulukon 3 tulokset koskevat viimeistä askelta, jossa kaikki selittäjät ovat mukana.

Vahvimmin prekaaria työmarkkina-asemaa heijastaa alempiin tuloluokkiin kuuluminen. Epävarmuuden kokeminen on siis hyvin voimakkaasti yhteydessä vaikeuksiin saavuttaa riittävä tulotaso ja siten suunnitella muuta elämää vakaalle pohjalle. (Taulukko 3.)

Toiseksi vahvimpana selittäjänä, kuten jo taulukon 2 perusteella saatoimme päätellä, on taloussuhdanteiden vaihtelu. Kun vielä toimiala asettuu kolmanneksi vahvimaksi selittäjäksi, ja maantieteellinen asuinalue neljänneksi, voidaan nähdä miten suurelta osin taloudelliset ja yhteiskunnalliset makrotason tekijät ennustavat myös yksilötasolla epävarmaan asemaan juuttumista. Askeltaen tarkasteltaessa selitystasot kohoaa näiden selittäjien lisäämisen jälkeen jo lähelle viimeisen askeleen selitystasoa (11,1 % vs. 12,0 %). (Taulukko 3.)

Suhdanneherkillä aloilla, kuten rakentamisessa ja teollisuudessa, riski prekaariin työmarkkina-asemaan pääytymisestä on suurempi kuin palveluissa (ks. myös Saloniemi & Väisänen 2012). Toisaalta työskentely koulutus- ja tutkimussektorilla indikoi epävarmuutta, jonka taustalla oletettavasti vaikuttavat määrärajoitusten työsuhteiden yleisyys näillä aloilla sekä viime vuosina kasvanut akateeminen työttömyys. Myös ruuhka-Suomen ulkopuolella asuminen kasvattaa prekaarin työmarkkina-aseman ennustetta.

Yksilötason tekijät, kuten ikä, opiskelu ja osa-aikatyö, selittävät prekaarisuutta palkansaajilla enää yhteensä 0,9 prosenttia. Nuori ikä ja osa-aikatyö ovat yhteydessä kasautuvaan epävarmuuteen, mutta opiskelun vaikutus on päinvastainen. Sukupuoli ei ole lainkaan tilastollisesti merkitsevä, vaan muut tekijät osoittautuvat vahvemmiksi.

Työtä tekevien opiskelijoiden status on erityinen, koska koulutuksen hankkiminen on välivaihe. Nuoren iän ja prekaariuden välisestä yhteydestä ei myöskään voi vetää liian pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Iän ja prekaarin työmarkkina-aseman välinen suhde ei enää ole tilastollisesti merkitsevä, kun puhutaan yli 35-vuotiaista palkansaajista. Nuoruus on etsikköaikaa, johon on aina kuulunut epävarmuutta (Pyöriä & Ojala 2016; Pyöriä ym. 2013).

Osa-aikatyön tapauksessa yksityiskohtaisempi tarkastelu olisi tarpeen. Aiemman tutkimuksen perusteella tiedetään, että huono-osaisuus kytkeytyy erityisesti siihen, onko osa-aikatyö vastentahtoinen vai vapaaehtoinen valinta (Ojala, Nätti & Kauhanen 2015). Kaikki osa-aikaiset työntekijät eivät ole prekaareja.

Prekaarin työn yhteydet työn kuormitus- ja voimavaratekijöihin

Millaiset työolosuhteet liittyvät prekaariin työmarkkina-asemaan? Kuten edellä korostimme, olemme kiinnostuneita työhön liittyvän epävarmuuden kasautumisesta ja sen näkymisestä työntekijöiden työoloissa sekä etenkin työn kuormitus- ja suojamekanismien tasapainossa.

Tarkastelemme seuraavassa työn kuormitus- ja voimavaratekijöitä usealla eri ulottuvuudella. Keskeinen havaintomme on, että työmarkkinoilla huono- ja hyväosaisuus kasautuvat, mikä sinänsä ei ole yllättävää. Yllättävää sen sijaan on, että prekaarissa työssä ei ole valitsemillamme mittareilla yhtäkään positiivista seikkaa, joka kompensoisi heikkoa työmarkkina-asemaa.

Taulukon 4 varianssianalyseissä on esitetty edellä kuvattujen, prekaaria työmarkkina-asemaa ennustavien taustatekijöiden yhteys yhdeksään työn kuormitusta ja resurssia kuvaavaan piirteeseen.

TAULUKKO 4. Prekaarin työn kuormitus- ja voimavaratekijät. Varianssianalyysi.

	TYÖN RUUMIILLINEN RASKAUS		TYÖN HENKINEN RASKAUS		PSYKKINEN OIREILU		VAIKUTUS- MAHDOLLISUUDET	
	F(df)Sig.		F(df)Sig.		F(df)Sig.		F(df)Sig.	
MALLI	189,78(26)***		125,68(26)***		36,22(26)***		105,44(26)***	
PREKAARI ASEMA	11,91(1)***		3,56(1)NS		63,62(1)***		370,55(1)***	
KESKIARVO- ESTIMAATTI: 0-2 EPÄVARMUUS- TEKIJÄÄ	2,18		2,48		1,61		2,45	
VS. PREKAARI ASEMA (3+ TEKIJÄÄ)	2,23		2,45		1,71		2,19	
KESKIARVOERO PREKAARIT - MUUT	0,06 (0,02)***		0,03 (0,01)ns		0,10 (0,01)***		-0,26 (0,01)***	
MITTARIN SKAALA	1= erittäin kevyt ... 4 = erittäin raskas		1=erittäin kevyt ... 4 = erittäin raskas		1=harvemmin / ei koskaan ... 5=päivittäin		1=ei lainkaan ... 4=paljon	
N	24 281		24 185		24 129		23 347	
R ²	16,8 %		11,80 %		3,70 %		10,40 %	

Kontrollimuuttujat: Ikä, Sukupuoli, Toimiala, Asuinalue, Palkkauksen taso, Osa-aikatyö, Opiskelija, Vuosi.

Yhtäältä tarkastelemme työn fyysistä ja henkistä raskautta sekä psyykkisen oireilun ilmenemistä (kuormitustekijät). Toisaalta tarkastelemme vaikutus- ja kehittymismahdollisuuksia työssä sekä työpaikan sosiaalista ilmapiiriä (suojaavat tekijät) (vrt. Karasek & Theorell 1990; Kinnunen, Feldt & Mauno 2008; Pyöriä 2012).

Taulukon 4 tuloksissa on olennaista kiinnittää huomiota prekaarien ja muiden palkansaajien välisiin keskiarvoeroihin. Keskiarvoerot eivät ole suuria, mutta ne ovat työn henkistä raskautta lukuun ottamatta tilastollisesti merkitseviä ja osoittavat sys-

temaattisesti, kuinka huono-osaisuus kasautuu prekaarissa työmarkkina-asemassa oleville.

Taulukossa 4 esitetyt havainnot tukevat aikaisemmassa prekariaattikeskustelussa esiin nostettuja ongelmia. Prekaareiksi luokittelemamme palkansaajat ovat muita heikommassa asemassa kaikilla muilla mittareilla tarkasteltuna paitsi työn henkisen raskauden suhteen. Erityisen ongelmallista on prekaariuden kielteinen yhteys vaikutus- ja kehittymismahdollisuuksiin työssä, joissa keskiarvoerot ovat suurimmillaan. Kuten olemme korostaneet, nämä tekijät ovat tärkeitä työn kuor-

KEHITTYMIS- MAHDOLLISUUDET	AVOIN JA KANNUSTAVA ILMAPIIRI	ESIMIEHELTÄ SAATAVA TUKE	TYÖTOVEREILTA SAATAVA TUKE	TYÖYHTEISÖN ARVOSTUS
F(df)Sig.	F(df)Sig.	F(df)Sig.	F(df)Sig.	F(df)Sig.
90,21(25)***	27,69(24)***	13,70(25)***	32,79(25)***	27,81(25)***
209,45(1)***	85,04(1)***	70,37(1)***	8,41(1)**	187,58(1)***
2,25	3,82	2,72	3,04	3,12
2,02	3,59	2,54	2,98	2,89
-0,24 (0,02)***	-0,22 (0,02)***	-0,18 (0,02)***	-0,06 (0,02)*	-0,23 (0,02)***
1=heikot ... 3=hyvät	1=täysin eri mieltä ... 5=täysin samaa mieltä	1=ei koskaan ... 4=aina	1=ei koskaan ... 4=aina	1=ei koskaan ... 4=aina
19 653	16 162	19 445	19 268	19 537
10,20 %	3,80 %	1,60 %	4,00 %	3,30 %

mitukselta suojaavia mekanismeja ja työntekijän itsenäisten taitojen vahvistamisen näkökulmasta keskeisiä tulevan työmarkkina-aseman määrätymisessä (ks. myös Green 2006; Ojala, Nätti & Kauhanen 2015).

Lisäksi prekaari työmarkkina-asema indikoi keskiarvoerojen perusteella merkittäviä puutteita työpaikan sosiaalisen ilmapiirin ja työyhteisöltä saatavan arvostuksen kokemisessa, ja myös esimieheltä koetaan saatavan niukemmin tukea. Samoin työtovereiden tuki on heikompaa, mutta täältä osin keskiarvoero on pienempi. Prekaarius

on lisäksi yhteydessä työn ruumiilliseen raskauteen ja psyykkiseen oireiluun. Näissä malleissa keskiarvoerot eivät kuitenkaan ole erityisen suuret prekaarissa asemassa olevien ja muiden palkansaajien välillä.

Tuloksia ei voi pitää erityisen yllättävinä, koska prekaarit ovat jo määritelmällisesti epävarmasa työmarkkina-asemassa. Yllättävää ja samalla huolestuttavaa kuitenkin on, ettei edes työpaikan ilmapiiri tai omilta työtovereilta saatava tuki kompensoi mitenkään prekaaria työmarkkina-asemaa.

Toisin sanoen työhön liittyvään kasautuvaan epävarmuuteen yhdistyvät keskimääräistä heikommat selviytymisresurssit ja työn hallinnan mahdollisuudet. Nämä olisivat tärkeitä työn kuormitusta kompensoivia mekanismeja. Tältä osin prekariaattikeskustelun kriittinen kärki osuu oikeaan. Työpaikoilla huono-osaisuus todellakin kasautuu jo muutoinkin haavoittuvassa asemassa oleville.

Lopuksi

Artikkelissa olemme tarkastelleet työn prekarioitumista ja siihen liittyviä kuormitus- ja voimavaratekijöitä vuosina 1984–2013 edustavalla palkansaaja-aineistolla. Vuonna 2013 prekariaatin osuus palkansaajista oli 12 prosenttia, vain kaksi prosenttiyksikköä enemmän kuin vertailumme alkupisteessä vuonna 1984. 2010-luvulla palkkatyö on valitsemiemme mittarien perusteella suurin piirtein yhtä epävarmaa kuin kolme vuosikymmentä sitten.

Määrittelemistämme prekaarin työn kriteereistä ainoastaan koetun työmarkkinariskin pelko on huomattavasti kohonnut. Tulos on kiinnostavalla tavalla yhdenmukainen viimeaikaisen prekariaattikeskustelun kanssa, sillä siinä korostetaan yksilön kokeman riskitietoisuuden tärkeyttä (Jakonen 2015b; Jokinen ym. 2011; Jokinen & Venäläinen 2015; Könönen 2014; Venäläinen 2015; Åkerblad 2014).

Prekaarisuutta ei voi yksiselitteisesti palauttaa tiettyyn toteutuneeseen riskiin, vaan olennaisempaa on kokemus epävarmuudesta ja pelko tulevaisuudesta (Könönen 2014). Emme voi tietää, mitkä toimialat tai ammatit tarjoavat turvaa globaalissa kilpailutaloudessa (Jakonen 2015b). Etenkin talouskriisin oloissa toimeentulon menettämisen ja työttömyyden pelko kasvaa. Tämä voi murentaa yksilölle tärkeää turvallisuuden ja

jatkuvuuden kokemusta, vaikka oma työpaikka ei välittömässä vaarassa olisikaan.

Toisaalta tulkinnat, joiden mukaan epävarmuus olisi koko työmarkkinakenttää läpileikkaava ilmiö, ovat liioiteltuja. Tuloksemme eivät tue käsitystä työelämän epävarmuuden trendinomaisesta kasvusta tai kaikenkattavuudesta (vrt. Jakonen 2015b; Koivulaakso ym. 2010; Korhonen, Peltokoski & Saukkonen 2009; Siltala 2007).

Objektiivisemmat mittarimme eivät anna viitteitä merkittävästä työelämän huonontumisesta. Valtaosalla palkansaajista työolot ja työn laatu ovat kohdallaan, ainakin kun katsomme työelämän kehitystä viimeisimmän kolmen vuosikymmenen aikana (ks. myös Sutela & Lehto 2014).

Esimerkiksi työsuhteiden keskimääräinen kesto tai epätyypillisten työsuhteiden yleisyys eivät ole tarkastelemallamme ajanjaksolla merkittävästi muuttuneet (Rokkanen & Uusitalo 2013; Soininen 2015; Sutela & Lehto 2014). Katse vielä kauemmas historiaan, tässä kuvattujen vuosikymmenien taakse, muistuttaa lisäksi ajoista, jolloin työpäiviä saatettiin jakaa aamuisin tehtaan porteilla (Quinlan 2012; Quinlan, Mayhew & Bohle 2001).

Työn prekarisaatiossa on kyse taloussuhdanteiden mukaan vaihtelevasta ilmiöstä. Tulkintamme saa tukea kansainvälisistä vertailuista (Doogan 2009; 2015; Green 2006). Vertaileva tutkimus myös osoittaa, että maakohtaiset erot ovat merkittäviä. Suomalaisessa työelämässä on prekaareja piirteitä, mutta vähemmän kuin muualla EU-27 -alueella (Puig-Barrachina ym. 2014). Tämä havainto on jäänyt kotimaisessa keskustelussa hämmästyttävän vähälle huomiolle.

Onko puhe työn prekarisoitumisesta liioittelua? Emme halua vähätellä tai väittää vääräksi aikalaisanalyttikkojen huolta palkkatyösuhteen haurastumisesta, mikä olisi taso- tai kategoriavirhe

(Noro 2004, 34). Prekariaattikeskustelun aikalaisdiagnoosin ja työmarkkinakeskeinen juonne ovat eritasoisia tapoja kuvata yhteiskunnallista muutosta, kuten Eeva Jokinen tutkimusryhmineen on painottanut (Jokinen, Venäläinen & Vähämäki 2015, 12).

Katsomme kuitenkin Jokisen, Venäläisen ja Vähämäen (2015, 13) tavoin, että aikalaisdiagnoosi ei tule toimeen ilman viittauksia työmarkkinoiden, työsuhteiden tai työn organisoimisen muutoksiin. Siinä missä aikalaisdiagnoosi voi auttaa tutkimusteorian kehittämisessä ja empiiristen tutkimusasetelmien formuloinnissa, uusi empiirinen tieto voi puolestaan toimia palautemekanismina yleisemmälle yhteiskuntakritiikille.

Huomion kohdistaminen työmarkkinoiden stabiileihin piirteisiin ei ole tärkeää pelkästään tutkimuksen integriteetin kannalta. Sillä on myös poliittinen ulottuvuutensa (Doogan 2015). Ongelmaksi puhe työmarkkinariskien arkipäiväistymisestä muodostuu silloin, kun epävarmuutta lietsotaan ilman todellisuusperustaa. Julkisessa keskustelussa käsitys työelämän huonontumisesta on muodostunut diskursiiviseksi itsestäänselvyydeksi, mikä voi pahimmassa tapauksessa muodostua itsensä toteuttavaksi ennusteeksi (Alasoini 2005; 2010).

Pelkoa ruokkiva puhe voi vahvistaa vinoutunutta käsitystä, jonka mukaan ainoastaan epävarmuus on varmaa eikä kollektiivisiin turvaverkkoihin enää ole luottaminen. Tällaisessa ilmapiirissä työnantajan on entistä helpompi ajaa läpi työehtojen heikennyksiä. Epävarmuuden ruokkimisen sijaan rakentavampaa olisi tähdentää ammattiliittojen ja työlainsäädännön merkitystä sekä yksilön että kollektiivisen edun turvana.

Suomalaisia työmarkkinoita on viime aikoina syytetty esimerkiksi joustamattomuudesta. Tämä on tavaton harha, sillä neljännes työssä käyvistä

on ollut koko 2000-luvun työnantajalähtöisesti joustavissa osa- ja määräaikaissa työsuhteissa (Ojala, Nätti & Kauhanen 2015).

Keskeinen tuloksemme voidaan tiivistää seuraavasti: työn prekarisoituminen on totta erityisesti niiden ryhmien kohdalla, joille kasautuu yhtäaikaista useita epävarmuustekijöitä, siis noin joka kymmenennellä palkansaajalla. Tämä ei kuitenkaan ole koko totuus suomalaisesta työelämästä, eikä prekarisaatiota voida pitää palkkatyöyhteiskuntaa läpileikkaavana ilmiönä.

Toiseksi tuloksemme osoittavat laadullisen prekariaattitutkimuksen tuloksia vahvistaen, että palkkatyötä tekevän prekariaatin asema työmarkkinoilla ei ole vaikea pelkästään kasautuvan epävarmuuden vaan myös työn kielteisten olosuhteiden vuoksi. Analyysimme osoittaa, että prekaarin työmarkkina-aseman epävarmuudelta ei erityisesti suojaa yksikään tarkastelemistamme tekijöistä.

Keskeisinä työhyvinvoinnin resursseina pidetään yleisesti vaikutusmahdollisuuksia työssä (Kinnunen, Feldt & Mauno 2008) ja toisaalta työn psykososiaalisia resursseja (Heponiemi ym. 2008). Prekaarissa asemassa olevilla sellaiset tekijät, kuten kokemus arvostuksesta työyhteisössä tai vaikutusmahdollisuudet työn sisältöihin, kertovat huono-osaisuuden kierteestä. Tulos on erittäin huolestuttava.

Kun taustatekijäanalyysissämme vielä näkyi, miten keho tulotaso yhdistyy prekaariin asemaan, voimme puhua todellisesta työmarkkinoiden syrjitystä ryhmästä. Nykyisessä yhteiskunnallisessa tilanteessa Suomen työmarkkinoiden ”joustavuuden” lisääminen valitettavasti tulisi todennäköisesti koskemaan yhä ankarammin juuri prekaareja palkansaajia, joiden asema on jo valmiiksi monin tavoin huono.

Yleisen epävarmuutta korostavan diskurssin sijaan tärkeämpää olisi kohdentaa tutkimusta ja

työpoliittisia toimenpiteitä entistä tarkemmin heikoimmassa ja haavoittuvimmassa asemassa olevien palkansaajien tilanteen kartoittamiseksi. Lisäksi tarvitsisimme nykyistä yksityiskohtaisempaa tutkimustietoa yksinyrittäjien asemasta sekä satunnaisen ansiotyön ja sosiaaliturvan varassa elävien asemasta, mihin emme ole tämän artikkelin aineistolla voineet ottaa kantaa.

Kiitokset

Kiitämme Työsuojelurahastoa Talouskriisit, työhyvinvointi ja työurat -projektin (2015–2017) rahoituksesta (hanke nro 114326).

Kirjallisuus

- ALASOINI, TUOMO. 2005. "Huongontuuko työelämä? Mietteitä Sitalan teoksesta." *Työpoliittinen Aikakauskirja* 48:3, 90–92.
- ALASOINI, TUOMO. 2010. *Mainettaan parempi työ. Kymmenen väitettä työelämästä*. Helsinki: Elinkeinoelämän valtuuskunta.
- ARO, MIKKO. 2014. *Koulutusinflaatio. Koulutusekspansio ja koulutuksen arvo Suomessa 1970–2008*. Turku: Turun yliopiston julkaisuja C 376.
- BERARDI, FRANCO "BIFO". 2006. *Tietotyö ja prekaari mielenlila*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- CASTEL, ROBERT. 2007. *Sosiaalinen turvattomuus. Mitä on olla suojattu?* Helsinki: Kelan tutkimusosasto.
- CRANFORD, CYNTHIA J., LEAH F. VOSKO & NANCY ZUKEWICH. 2003. "Precarious Employment in the Canadian Labour Market: A Statistical Portrait." *Just Labour* 3:3, 6–22.
- DELLA PORTA, DONATELLA, SAKARI HÄNNINEN, MARTTI SIISIÄINEN & TIINA SILVASTI (TOIM.) 2015. *The New Social Division. Making and Unmaking Precariousness*. London: Palgrave MacMillan.
- DOOGAN, KEVIN. (2009). *New Capitalism? The Transformation of Work*. Cambridge: Polity Press.
- DOOGAN, KEVIN. 2015. "Precarity – Minority Condition or Majority Experience?" Teoksessa *The New Social Division. Making and Unmaking Precariousness*, toim. Donatella della Porta, Sakari Hänninen, Martti Siisiäinen & Tiina Silvasti. London: Palgrave MacMillan, 43–62.
- GALLIE, DUNCAN & SERGE PAUGAM. 2002. *Social Precarity and Social Integration. Report for the European Commission Based on Eurobarometer 56.1*. Brussels: The European Opinion Research Group.
- GREEN, FRANCIS. 2006. *Demanding Work. The Paradox of Job Quality in the Affluent Economy*. Princeton: Princeton University Press.
- HAPPONEN, MIKA & JOUKO NÄTTI. 2000. "Palkansaajien kokemaa työn epävarmuus ja epävarmuuden realisoituminen työttömyytenä." Teoksessa *Jaksaen ja joutaen. Artikkeleita työolotutkimuksesta*, toim. Anna-Maija Lehto & Noora Järnefelt. Helsinki: Tilastokeskus, 67–86.
- HEPONIEMI, TARJA, TIMO SINERVO & MARKO ELOVAINIO. 2011. *Työn epävarmuus ja hyvinvointi. Psykososiaalisten ja yksilöllisten resurssien vaikutukset sairaanhoitajien ja lääkäreiden päätöksissä*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- HEPONIEMI, TARJA, MIKAEL WAHLSTRÖM, MARKO ELOVAINIO, TIMO SINERVO, ANNA-MARI AALTO & ILMO KESKIMÄKI. 2008. *Katsaus työttömyyden ja terveyden väliin yhteyksiin*. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.
- HOIKKALA, TOMMI & MIKKO SALASUO (TOIM.) 2006. *Prekaariaruoska? Portfoliopolvi, perustulo ja kansalaistoiminta*. Helsinki: Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisusarja. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/prekaariaruoska.pdf> (luettu 14.10.2015).
- HOLVAS, JAKKE & JUSSI VÄHÄMÄKI. 2005. *Odotustila. Pamfletti uudesta työstä*. Helsinki: Teos.
- JAKONEN, MIKKO. 2014. "Uusi työ ja prekarisaatio. Työn muutosten vaikutukset suomalaisen hyvinvointivaltioon ja poliittiseen järjestäytymiseen." *Tiede & Edistys* 39:4, 287–320.
- JAKONEN, MIKKO. 2015a. "Let's Kill the Messenger! The Reception and Recognition of the Precarity Movement and Argument in Finland." Teoksessa *The New Social Division. Making and Unmaking Precariousness*, toim. Donatella della Porta, Sakari Hänninen, Martti Siisiäinen & Tiina Silvasti. London: Palgrave MacMillan, 177–196.
- JAKONEN, MIKKO. 2015b. "Talous ja työ prekaariassa yhteiskunnassa." Teoksessa *Talouden uudet muodot*, toim. Mikko Jakonen & Tiina Silvasti. Helsinki: Into Kustannus, 92–121.
- JAKONEN, MIKKO, JUKKA PELTOKOSKI & AKSELI VIRTANEN (TOIM.) 2006. *Uuden työn sanakirja*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- JOKINEN, EEVA. 2013. "Prekaari sukupuoli." *Naistutkimus* 26:1, 5–18.
- JOKINEN, EEVA, JUHANA VENÄLÄINEN & JUSSI VÄHÄMÄKI. 2015. "Johdatus prekaarien affektien tutkimukseen." Teoksessa *Prekaari- ja affekti*, toim. Jokinen Eeva & Juhana Venäläinen. Jyväskylä: Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 118, 7–30.

- JOKINEN, EEVA & JUHANA VENÄLÄINEN (TOIM.) 2015. *Prekarisaatio ja affekti*. Jyväskylä: Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 118.
- JOKINEN, EEVA, JUKKA KÖNÖNEN, JUHANA VENÄLÄINEN & JUSSI VÄHÄMÄKI (TOIM.) 2011. "Yrittäkää edes!" *Prekarisaatio Pohjois-Karjalassa*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- JULKUNEN, RAIJA. 2008. *Uuden työn paradoksit. Keskusteluja 2000-luvun työprosess(e)ista*. Tampere: Vastapaino.
- KALLEBERG, ARNE L. 2008. "Precarious Work, Insecure Workers: Employment Relations in Transition." *American Sociological Review* 74:1, 1–22.
- KALLEBERG, ARNE L. 2011. *Good Jobs, Bad Jobs. The Rise of Polarized and Precarious Employment in the United States, 1970s to 2000s*. New York: Russell Sage Foundation.
- KARASEK, ROBERT & TÖRES THEORELL. 1990. *Healthy Work. Stress, Productivity, and the Reconstruction of Working Life*. New York: Basic Books.
- KINNUNEN, ULLA, TARU FELDT & SAIJA MAUNO (TOIM.) 2008. *Työ leipälajina. Työhyvinvoinnin psykologiset perusteet*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- KIVIMÄKI, MIKA, JUSSI VAHTERA, MARKO ELOVAINIO, MARIANNA VIRTANEN & JOHANNES SIEGRIST. 2007. "Effort-reward Imbalance, Procedural Injustice and Relational Injustice as Psychosocial Predictors of Health: Complementary or Redundant Models?" *Occupational and Environmental Medicine* 64:10, 659–665.
- KONTULA, ANNA & MIKKO JAKONEN. 2008. "Prekarisaatio ja työn tutkimuksen politiikat." Teoksessa *Kurjan ääni: osa I Yliopistotyöläiset. Juhlakirja Leena Eräsaarelle*. <http://annakontula.fi/wp-content/uploads/2011/07/prekarisaatio-ja-tyon-tutkimuksen-politiikat.pdf> (luettu 14.10.2015).
- KOISTINEN, PERTTI & RITA ASPLUND. 2014. "Onko työmarkkinoilla tilaa kaikille?" *Työpoliittinen aikakauskirja* 57:3, 5–15.
- KOIVULAAKSO, DAN, ANNA KONTULA, JUKKA PELTOKOSKI, MIIKA SAUKKONEN & TERO TOIVANEN. (2010). *Radikaaleinta on arki*. Helsinki: Into Kustannus.
- KORHONEN ANNA-REETTA, JUKKA PELTOKOSKI & MIIKA SAUKKONEN. 2009. *Paskaduunista barrikadille – Prekariaatin julistus*. Helsinki: Into Kustannus.
- KORHONEN, ANNA-REETTA, JUKKA PELTOKOSKI & MIIKA SAUKKONEN. 2006. "Prekariaatti." Teoksessa *Uuden työn sanakirja*, toim. Mikko Jakonen, Jukka Peltokoski & Akseli Virtanen. Helsinki: Tutkijaliitto, 378–383.
- KÖNÖNEN, JUKKA. 2014. *Tilapäinen elämä, joustava työ. Rajat maahanmuuton ja työvoiman prekarisaation mekanismina*. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto, Dissertations in Social Sciences and Business Studies 93.
- LAINNE, SARI, D. GIMENO, M. VIRTANEN, T. OKSANEN, J. VAHTERA, M. ELOVAINIO, A. KOSKINEN, J. PENTTI & M. KIVIMÄKI. 2009. "Job Strain as a Predictor of Disability Pension: The Finnish Public Sector Study." *Journal of Epidemiology & Community Health* 63:1, 24–30.
- LETOURNEUX, VÉRONIQUE. 1998. *Precarious Employment and Working Conditions in Europe*. Dublin: Eurofound.
- LIUKKONEN, VIRPI. 2012. *Non-standard Employment and Health with Respect to Sense of Coherence and Social Capital*. Tampere: Tampere University Press.
- MANNEVUO, MONA. 2011. "Ja sit se työ tulis naiseksi? Prekaarit työmarkkinat ja sukupuoli." *Naistutkimus* 24:4, 47–52.
- MANNEVUO, MONA. 2015. *Affektitehdas. Työn rationalisoinnin historiallisia jatkumoa*. Turku: Turun yliopisto, Annales Universitatis Turkuensis C 406.
- MAUNO, SAIJA & ULLA KINNUNEN. 2008. "Työn epävarmuus, työttömyys ja hyvinvointi." Teoksessa *Työ leipälajina. Työhyvinvoinnin psykologiset perusteet*, toim. Ulla Kinnunen, Taru Feldt & Saija Mauno. Jyväskylä: PS-kustannus, 167–199.
- MELIN, HARRI & RAIMO BLOM. 2015. "Precarity in Different Worlds of Social Classes." Teoksessa *The New Social Division. Making and Unmaking Precariousness*, toim. Donatella della Porta, Sakari Hänninen, Martti Siisiäinen & Tiina Silvasti. London: Palgrave MacMillan, 27–42.
- NEILSON, BRETT & NED ROSSITER. 2008. "Precarity as a Political Concept, or, Fordism as Exception." *Theory, Culture & Society* 25:7–8, 51–72.
- NORO, ARTO. 2004. "Aikalaisdiagnoosi: sosiologisen teorian kolmas lajityyppi?" Teoksessa *Sosiologia nykikeskusteluja*, toim. Keijo Rahkonen. Helsinki: Gaudeamus, 19–39.
- NÄTTI, JOUKO, TOMI OINAS, MIKKO HÄRMÄ, TIMO ANTILA & IRJA KANDOLIN. 2014. "Combined Effects of Shiftwork and Individual Working Time Control on Long-term Sickness Absence." *Journal of Occupational & Environmental Medicine* 56:7, 732–738.
- OJALA, SATU, MERJA KAUKANEN & JOUKO NÄTTI. 2014. "Osa- ja määräaikatyön monet muodot ja työn laatu." *Talous & Yhteiskunta* 42:3, 36–41.
- OJALA, SATU, JOUKO NÄTTI & MERJA KAUKANEN. 2015. *Työn laatu ja myöhempi työura osa- ja määräaikaisessa työssä. Työsuojelurahaston tutkimushanke 2013–2014*. Tampereen yliopisto: Työelämän tutkimuskeskuksen työraportteja 90. http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/97990/tyon_laatu_ja_myohempi_tyoura_2015.pdf?sequence=1 (luettu 14.10.2015).
- PELTOKOSKI, JUKKA. (2012). Prekariaatin potentiaali. Luokka luokkaa vastaan. *niin & näin* 19:1, 98–101.
- PRECARIAS A LA DERIVA. 2004. *Hoivaaajien kapina. Tutkimusmatkoja prekaarisuuteen*. Helsinki: Tutkijaliitto.

- PUIG-BARRACHINA, VANESSA, CHRISTOPHE VANROELEN, ALEJANDRA VIVES, JOSÉ M. MARTÍNEZ, CARLES MUNTANER, KATIA LEVEQUE, JOAN BENACH & FRED LOUCKX. 2014. "Measuring Employment Precariousness in the European Working Conditions Survey: The Social Distribution in Europe." *Work* 49:1, 143-161.
- PYÖRIÄ, PASI (TOIM.) 2012. *Työhyvinvointi ja organisaation menestys*. Helsinki: Gaudeamus.
- PYÖRIÄ, PASI & SATU OJALA. 2012. "Työn prekarisaatio ja kasautuva epävarmuus." *Hallinnon Tutkimus* 31:3, 171-188.
- PYÖRIÄ, PASI & SATU OJALA. 2016. Nuorten työasenteet puntarissa – eroaako Y-sukupolvi edeltäjistään? *Yhteiskuntapolitiikka* 81:1, 31-42.
- PYÖRIÄ, PASI, TIINA SAARI, SATU OJALA & KATRI SIPONEN. 2013. "Onko Y-sukupolvi toista maata? Nuorten työorientaatio 1980-, 1990- ja 2000-luvuilla." *Hallinnon Tutkimus* 32:3, 197-212.
- PÄRNÄNEN, ANNA & HANNA SUTELA. 2014. *Itsensä työllistäjät Suomessa 2013*. Helsinki: Tilastokeskus.
- QUINLAN, MICHAEL. 2012. "The 'Pre-invention' of Precarious Employment: The Changing World of Work in Context." *The Economic and Labour Relations Review* 23:4, 3-24.
- QUINLAN, MICHAEL, CLAIRE MAYHEW & PHILIP BOHLE. 2001. "The Global Expansion of Precarious Employment, Work Disorganization, and Consequences for Occupational Health: Placing the Debate in a Comparative Historical Context." *International Journal of Health Services* 31:3, 507-536.
- RITA, HANNU, PERTTI TÖTTÖ & MARJA ALASTALO. 2008. "Voiko turkulaisten kirjoittamista artikkeleista yli 100 % olla kvantitatiivisia? Vetosuhteen (odds ratio) ja vedon (odds) tulkintaa." *Janus* 16:1, 72-80.
- RODGERS, GERRY & JANINE RODGERS (TOIM.) 1989. *Precarious Jobs in Labour Market Regulation. The Growth of Atypical Employment in Western Europe*. Geneva: International Labour Organization.
- ROKKANEN, MIIKKA & ROOPE UUSITALO. 2013. "Changes in Job Stability – Evidence from Lifetime Job Histories." *Finnish Economic Papers* 26:2, 36-55.
- SALONIEMI, ANTTI & ANNA VÄISÄNEN. 2012. *Epävarmuuden merkitykset ja turvallisuuden ehdot muuttuvassa työelämässä*. Helsinki: Työsuojelurahasto. http://www.tsr.fi/c/document_library/get_file?folderId=13109&name=DLFE-8607.pdf (luettu 14.10.2015).
- SAVAGE, MIKE, FIONA DEVINE, NIALL CUNNINGHAM, MARK TAYLOR, YAOJUN LI, JOHS HJELLBREKKE, BRIGITTE LE ROUX, SAM FRIEDMAN & ANDREW MILES. 2013. "A New Model of Social Class? Findings from the BBC's Great British Class Survey Experiment." *Sociology* 47:2, 219-250.
- SCOTT-MARSHALL, HEATHER & EMILE TOMPA. 2011. "The Health Consequences of Precarious Employment Experiences." *Work* 38:4, 369-382.
- SIEGRIST, JOHANNES, DAGMAR STARKEA, TARANI CHANDOLAB, ISABELLE GODINC, MICHAEL MARMOT, ISABELLE NIEDHAMMERD & RICHARD PETERE. 2004. "The Measurement of Effort-reward Imbalance at Work: European Comparisons." *Social Science & Medicine* 58:8, 1483-1499.
- SILTALA, JUHA. 2007. *Työelämän huonontumisen lyhyt historia – mukana uudet huononukset. Muutokset hyvinvointivaltioiden ajasta globaaliin hyperkilpailuun*. Helsinki: Otava.
- SOININEN, TIINA. 2015. *Changing Expectations and Realities of Employment Stability – Longitudinal Analysis on Tenures in Finland*. Joensuu: University of Eastern Finland, Dissertations in Social Sciences and Business Studies 102.
- STANDING, GUY. 2009. *Work after Globalization. Building Occupational Citizenship*. Cheltenham: Edward Elgar.
- STANDING, GUY. 2011. *The Precariat. The New Dangerous Class*. London: Bloomsbury.
- STANDING, GUY. 2014. *A Precariat Charter. From Denizens to Citizens*. London: Bloomsbury.
- SUTELA, HANNA & ANNA-MAIJA LEHTO. 2014. *Työolojen muutokset 1977-2013*. Helsinki: Tilastokeskus.
- TOMPA, EMILE, HEATHER SCOTT-MARSHALL, ROMAN DOLINSCHI, SCOTT TREVITHICK & SUDIHA BHATTACHARYYA. 2007. "Precarious Employment Experiences and Their Health Consequences: Towards a Theoretical Framework." *Work* 28:3, 209-224.
- UUSITALO, ROOPE. 2001. "Työmarkkinoiden kohtaanto." Teoksessa *Työmarkkinat testissä*, toim. Seija Ilmakunnas. Helsinki: VATT-julkaisu 30, 123-136.
- UUSITALO, ROOPE. 2008. "Onko päätökitten yleistyminen totta vai tilastoharhaa?" *Yhteiskuntapolitiikka* 73:1, 5-11.
- VENÄLÄINEN, JUHANA 2015. *Yhteisen talous. Tutkimus jälkiteollisen kapitalismin kulttuurisesta sommittumasta*. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto, Dissertations in Education, Humanities, and Theology 72.
- VIRNO, PAOLO. 2006. *Väen kielioppi*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- VOSKO, LEAH F. 2010. *Managing the Margins. Gender, Citizenship, and the International Regulation of Precarious Employment*. Oxford: Oxford University Press.
- VOSKO, LEAH F., NANCY ZUKEWICH & CYNTHIA CRANFORD. 2003. "Precarious Jobs: A New Typology of Employment." *Perspectives* 4:10, 16-26.
- VOSKO, LEAH F., MARTHA MACDONALD & IAIN CAMPBELL (TOIM.) 2009. *Gender and the Contours of Precarious Employment*. London: Routledge.

- VÄHÄMÄKI, JUSSI. 2007. "Prekarisaatio ja tietotyö." Teoksessa Antti Kasvio & Johanna Tjäder (toim.) *Työ murroksessa*. Helsinki: Työterveyslaitos, 243-277.
- VÄHÄMÄKI, JUSSI. 2009. *Itsen alistus. Työ, tuotanto ja valta tietokyykapitalismissa*. Helsinki: Like.
- ÅKERBLAD, LEENA. 2014. *Epävarmuuden tuolla puolen. Muuttuvat työmarkkinat ja prekaari toimijuus*. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto, Dissertations in Social Sciences and Business Studies 73.
- WRIGHT, ERIK O. (TOIM.) 2005. *Approaches to Class Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.